

«Els lectors de Beauvoir hem esperat aquesta novel·la durant dècades.» — Maria Teresa Priego-Broca, *La Silla Rota*

«No es pot parlar de feminisme avui en dia sense esmentar Simone de Beauvoir. [...] Tot un referent.»
— «Dones extraordinàries», *La Vanguardia*

«Aquesta obra inèdita explica com aquesta tràgica relació d'identitats que es fonen va configurar la seva visió del sexisme i les desigualtats de gènere.» — Clara Gaillot, *Elle*

«La novel·la il·lumina un capítol formatiu dels primers anys de vida de Beauvoir, i una relació fonamental que va modelar els seus punts de vista sobre la desigualtat de gènere i el sexisme. També ofereix una nova visió del desenvolupament de Beauvoir com a escriptora i pot fins i tot remodelar la visió d'erudits i lectors del seu llegat literari.» — Alexandra Alter, *The New York Times*

«Un llibre inesperat [...] que desconcerta i fascina immediatament.» — Silvia Ayuso, *El País*

«Passats cinquanta anys continua sent emocionant llegir-la i sentir-la a prop.» — Vivian Gornick

«La novel·la més íntima de Simone de Beauvoir, material explosiu on hi havia dipositat les seves primeres inquietuds, els seus flirtejos amb el món, els desitjos compartits, la militància natural entre dues dones que s'abraçaven completament.»
— Lorena G. Maldonado, *El Español*

«Se la va considerar massa íntima per publicar-la en vida.»
— Alison Flood, *The Guardian*

Les inseparables

Narratives
124

Títol original: *Les inséparables*
de Simone de Beauvoir
Amb epíleg de Sylvie Le Bon de Beauvoir

© 2020 Éditions de L'Herne
Tots els drets reservats.

© 2020 Margarida Castells Criballés, per la traducció

© Association Elisabeth Lacoïn,
per la imatge de portada

© Association Elisabeth Lacoïn,
per les imatges 1, 2, 4, 6, 7, 8, 15 i 18
© Collection Sylvie Le Bon de Beauvoir,
per les imatges 3, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 19 i 20
D.R.: imatges 5, 9 i 11

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
c. Mallorca, 314, 1r 2a B / 08037 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Disseny de col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: octubre de 2020
ISBN: 978-84-18197-26-0
DL B 18085-2020
Imprès a Romanyà Valls SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà,
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Les inseparables

Simone de Beauvoir

Epíleg de Sylvie Le Bon de Beauvoir

Traducció de
Margarida Castells Criballés

Angle Editorial

A Zaza

Si tinc llàgrimes als ulls, avui al vespre, ¿és perquè vostè és morta o bé perquè jo visc?... Li hauria de dedicar aquesta història, però sé que vostè no hi és, i és per un artifici literari que aquí li adreço la paraula. En definitiva, aquesta no és pas realment la seva història, sinó sols una història inspirada en nosaltres. Vostè no era Andrée i jo no soc pas aquesta Sylvie que parla en nom meu.

I

Als nou anys, jo era una nena molt assenyada; no sempre ho havia sigut. Quan era més petita, la tirania dels adults em provocava uns rampells de fúria tan exagerats que una de les meves ties va dir una vegada ben seriosament: «Sylvie està posseïda pel dimoni». La guerra i la religió em van fer posar seny. Tot d'una vaig demostrar el meu patriotisme exemplar trepitjant un ninot de goma «made in Germany» que, d'altra banda, no m'agradava gens. Em van ensenyar que depenia de la meva bona conducta, i de la meva devoció, el fet que Déu salvés França: no podia pas sostreure'm a les meves obligacions. Em passejava amb altres nenes dins la basílica del Sagrat Cor, cantant i agitant banderoles. Vaig començar a resar tot sovint i li vaig agafar el gust. L'abat Dominique, l'almoïner del col·legi Adélaïde, va encoratjar el meu fervor. Abillada amb un vestit de tul i una còfia de randes, vaig fer la primera comunió. Des d'aquell dia, em van posar d'exemple a les meves germanes petites. Vaig obtenir del cel que destinessin el meu pare al Ministeri de la Guerra, per insuficiència cardíaca.

Aquell matí, tanmateix, estava molt excitada; era la re- presa escolar i tenia pressa per tornar al col·legi: les classes solemnes com misses, el silenci dels corredors i els somriures entendrius de les senyoretetes. Portaven faldilles llargues, bruses de coll alt i, des que una part de l'edifici havia sigut transformada en hospital, sovint es vestien d'infermeres. Sota els vels blancs tacats de vermell, semblaven santes i m'emocionava molt quan em premien contra la pitrera. Em vaig empassar amb ànsia la sopa i el pa negre, que havien substituït la xocolata desfeta i els brioi-xos d'abans de la guerra, i esperava amb impaciència que la mama acabés de vestir les meves germanes. Totes tres dúiem uns abrics de color blau cel mat que imitaven els capots militars, confeccionats amb veritable tela de soldat. «Mireu, ¡fins i tot porten una veta travessera amb dos botons a l'esquena!», deia la mama a les seves amigues, admiratives o astorades.

Sortint de l'edifici, la mama va agafar les dues petites de la mà. Vam passar tristament davant del cafè de La Rotonde. Feia poc que l'havien inaugurat amb molt de soroll sota el nostre pis i, segons el papa, era un cau de derrotistes. Aquella paraula, «derrotistes», m'intrigava. «Són gentola que creu que França caurà derrotada», m'explicava el papa, «¡els haurien d'afusellar a tots!». Jo no ho entenia. No es fa pas expressament de creure allò que hom creu. ¿Et podien castigar per les idees que se't ficaven al cap? Els espies que repartien caramels emmetzinats als nens, els qui punxaven les dones franceses als metros amb agulles enverinades, tots aquells mereixien la mort, és clar,

però els derrotistes em deixaven perplexa. Tanmateix, no vaig ni plantejar-me fer la pregunta a la mama: sempre responia el mateix que el papa.

Les meves germanetes caminaven a poc a poc i el reixat del Luxemburg em semblava interminable. Per fi vaig travessar el portal del col·legi i vaig pujar les escales balancejant amb alegria la cartera, embotida de llibres nous. Vaig reconèixer la lleu sentor de malaltia que es barrejava amb l'olor d'encàustic en els passadissos encerats feia poc. Unes zeladores em van fer petons. Vaig trobar les companyes de l'any passat al vestuari; no tenia amistat amb cap d'elles en particular, però m'agradava el rebombori que fèiem totes plegades. Al vestíbul, m'entretenia contemplant les vitrines plenes de velles coses mortes que morien per segona vegada: ocells dissecats que perdien les plomes, plantes seques que s'esmicolaven, petxines que s'anaven descolrint... La campana va sonar i vaig entrar a l'aula Santa Margarida. Totes les aules s'assemblaven. Les alumnes seien a l'entorn d'una taula oval, coberta de molesquí negre i presidida per la professora. Les mares s'instal·laven darrere nostre i ens vigilaven mentre teixien passamuntanyes. Me'n vaig anar cap al meu escambell i vaig veure que el seient del costat estava ocupat per una desconeguda: una nena de cabells castanys i galtes enfonsades que em va semblar força més petita que jo i que tenia uns ulls foscos i brillants que em van esguardar amb intensitat.

—¿És vostè la millor alumna?

—Soc Sylvie Lepage —em vaig presentar—. I vostè, ¿com es diu?

—Andrée Gallard. Tinc nou anys, però semblo més petita perquè em vaig cremar i no he crescut gaire. Vaig haver d'interrompre els estudis i la meva mare vol que recuperi de pressa el curs perdut. ¿Em podria deixar veure els quaderns del curs passat?

—Sí, és clar.

La seguretat d'Andrée, la seva manera de parlar, directa i precisa, em desconcertaven. Ella em va examinar amb aire desconfiat.

—La meua veïna m'ha dit que vostè és la millor de la classe —va dir assenyalant Lisette amb un lleuger moviment del cap—. ¿És veritat?

—Sovint soc la primera —vaig respondre amb modestia.

Vaig fitar la cara d'Andrée, emmarcada pels cabells castanys i llisos, i em vaig adonar que tenia una taca de tinta a la barbata. A veure, una no coneix pas cada dia una nena que s'hagi cremat i hauria volgut fer-li un munt de preguntes, però la senyoreta Dubois va entrar a l'aula. Portava un vestit llarg que escombrava el terra. Era una dona enèrgica i bigotuda que em feia molt de respecte. La senyoreta va seure, va començar a passar llista i va aixecar la vista en pronunciar el nom d'Andrée.

—I doncs, noieta, ¿no se sent pas massa intimidada? —li va preguntar.

—No soc gens tímida, senyoreta —va respondre Andrée amb veu pausada, i va afegir en to amable:— I vostè, d'altra banda, no és gens intimidadora.

La senyoreta Dubois va vacil·lar un instant; tot seguit, va esbossar un somriure sota el bigoti i va continuar passant llista.

La sortida de l'aula es feia seguint un ritual immutable: la senyoreta, situada al llindar de la porta, encaixava la mà de cada mare i feia un petó al front de cada nena. La senyoreta Dubois va posar la mà sobre l'espatlla d'Andrée i li va dir:

—No havia vingut mai a classe, ¿oi?

—No, fins ara havia estudiat a casa, però ja soc prou gran per anar a escola.

—Molt bé. Espero que segueixi els passos de la seva germana gran.

—¡Oh, som molt diferents! —va dir Andrée—. Malou retira al pare, adora les matemàtiques; a mi, el que més m'agrada és la literatura.

Lisette em va clavar un cop de colze. No es podia dir que Andrée fos impertinent, però no feia servir el to que cal per parlar amb una professora.

—¿Ja sap on és la sala d'estudi de les externes? —va preguntar-li la senyoreta—. Si no la venen a buscar de seguida, és allà on s'ha d'esperar.

—No venen pas a buscar-me, torno a casa tota sola —va contestar Andrée, i va afegir amb vehemència:— La mare m'ha donat permís.

—¿Sola? —va dir la senyoreta alçant les espatlles—. En fi, si la seva mare li ha donat permís...

Tot seguit, la senyoreta Dubois em va fer el petó al front que em tocava i vaig seguir Andrée cap al vestuari.

Es va posar l'abric, un abric no tan original com el meu, però molt bonic; de pelfa vermella i amb botons daurats. Evidentment no era pas de baixa estofa, ¿com era, doncs, que la deixaven anar tota sola? ¿Que potser la seva mare ignorava el perill dels caramels emmetzinats o de les agulles enverinades?

—¿On viu, Andrée? —li va demanar la mama quan baixàvem les escales amb les meves germanes.

—Al carrer de Grenelle.

—¡Ah, molt bé! L'acompanyarem fins al bulevard Saint-Germain —va dir la mama—, ens ve de pas.

—Serà un plaer —va dir Andrée—, però no cal que es prengui la molèstia per mi.

Va mirar la mama amb posat seriós i va continuar:

—Veurà, senyora, a casa som set, tinc un germà i sis germanes. La meva mare diu que hem d'aprendre a espavilar-nos.

La mama va assentir amb el cap, però va quedar clar que ho desaprovava. De seguida que vam sortir al carrer, vaig preguntar a Andrée:

—¿Com es va cremar?

—Coent patates en un foc de camp. El vestit se'm va encendre i la cuixa dreta se'm va rostir fins a l'os.

Andrée va fer un gest d'impaciència. Aquella vella història l'avorria.

—¿Quan em podrà deixar veure els seus quaderns? —em va demanar—. He de saber què van estudiar el curs passat. Diguí'm on viu i vindré a casa seva, aquesta tarda o demà, quan li vagi bé.

Vaig consultar la mama amb la mirada. Em tenien prohibit jugar amb nenes desconegudes al Luxemburg.

—Aquesta setmana no podrà ser —va dir la mama amb enfarfec—. Potser dissabte, ja ho veurem.

—Va bé. M'esperaré fins dissabte, doncs —va dir Andrée.

Vaig veure com travessava el bulevard enfundada en l'abric de pelfa vermella. Era certament petita, però caminava amb la seguretat d'una persona gran.

—L'oncle Jacques coneixia uns Gallard emparentats amb els Lavergne, els cosins dels Blanchard —va dir la mama amb veu distreta—, em pregunto si es tracta de la mateixa família. En tot cas, em sembla que una gent com cal no deixaria que una criatura de nou anys rondés sola pels carrers.

Els meus pares van enraonar una bona estona a propòsit de les branques de les diverses famílies Gallard de les quals, de lluny o de prop, havien sentit parlar. La mare es va informar per les senyoretetes del col·legi. Els pares d'Andrée tenien una relació molt vaga amb els Gallard de l'oncle Jacques, però eren gent de bé. El senyor Gallard, llicenciat per la Politècnica, tenia un alt càrrec a la Citroën i presidia la Lliga de Pares de Família Nombrosa. La seva esposa —de soltera, Rivière de Bonneuil— pertanyia a una gran dinastia de catòlics militants i era molt respectada per les parroquianes de Sant Tomàs d'Aquino. Assabentada sens dubte de les preocupacions de la meva mare, el dissabte següent la senyora Gallard va venir a esperar Andrée a la sortida del col·legi. Era una dona guapa, d'ulls foscos,

i duia una cinta de vellut negre al coll, subjectada amb una joia antiga. Es va guanyar la mama dient-li que semblava la meva germana gran i tractant-la de «jove senyora». A mi no em va agradar gens el seu collaret de vellut.

La senyora Gallard va explicar a la mama el martiri d'Andrée amb pèls i senyals: la carn clivellada, les enormes butllofes, les cataplasmes de resina d'ambre i parafina, els deliris que havia patit; la seva valentia el dia que, tot jugant, un amiguuet li havia donat una puntada de peu que li havia reobert les nafres i ella, fent un enorme esforç per no cridar, s'havia desmaiada. Quan Andrée va venir a casa a veure els meus quaderns, la vaig observar amb respecte. Prenia notes amb una cal·ligrafia molt estilitzada, ben formada, i jo pensava en aquella cuixa amb butllofes sota la faldilleta prisada. A mi, no m'havia passat mai res de tan interessant. De cop i volta, vaig tenir la impressió que no m'havia passat mai res de res.

Totes les nenes que coneixia m'avorrien; per contra, Andrée em feia riure quan ens passejàvem pel pati del col·legi a l'hora de l'esbarjo. Imitava a la perfecció els gestos bruscs de la senyoreta Dubois i la veu pastosa de la senyoreta Vendroux, la directora. Gràcies a la seva germana gran, Andrée sabia un munt de secrets de la institució. Aquelles senyoretetes pertanyien a una branca seglar de l'orde dels jesuïtes, portaven la clenxa al costat mentre eren novícies i es pentinaven amb la clenxa al mig quan havien pronunciat els vots. La senyoreta Dubois, que tenia trenta anys, era la més jove. Tot just feia un any que s'havia tret el batxillerat i algunes antigues alumnes l'ha-

vien vista a la Sorbona, vermella com un tomàquet i enganyada per les faldilles. La irreverència d'Andrée m'escandalitzava una mica, però la trobava divertida, i jo li donava la rèplica quan improvisava un diàleg entre dues de les nostres professores. Les seves caracteritzacions eren tan impecables que sovint, a classe, ens clavàvem colzades quan vèiem la senyoreta Dubois obrir un fitxer o tancar un llibre. Un dia em va agafar un atac de riure tan fort que, si no hagués sigut per la meua conducta en general edificant, segurament m'haurien expulsat de classe.

Les primeres vegades que vaig anar a jugar a casa d'Andrée, em vaig esparverar. A més del seu germà i de les germanes, a la casa del carrer de Grenelle sempre hi havia una caterva de cosins i amics que corrien, cridaven, cantaven, es disfressaven, saltaven damunt les taules i tombaven mobles. Malou, que tenia quinze anys i es feia la important, de vegades intervenia i ens renyava, però de seguida sentíem la veu de la senyora Gallard: «¡Deixa'ls estar!, ¡deixa que la mainada s'ho passi bé!». Em sorprenia d'allò més la seva indiferència davant les ferides, els bonys, les taques i els plats trencats. «La mare no s'enfada mai», em deia Andrée amb un somriure victoriós. Cap al tard, la senyora Gallard entrava tota riallera a l'habitació que havíem destrossat, posava dreta una cadira i eixugava el front d'Andrée: «Estàs amarada de suor, nena, ¡tota xopa!», li deia. Andrée l'abraçava amb força i, en un instant, la cara li canviava. Jo desviava la mirada amb un neguit ple sens dubte de gelosia, potser també d'enveja i d'aquella mena de por que els misteris inspiren.

Des de petita, m'havien ensenyat que havia d'estimar igual el papa i la mama. Andrée no amagava pas que s'estimava més la mare. «El papa és massa seriós», em va dir un dia tan tranquil·la. El senyor Gallard em desconcertava perquè no s'assemblava gens al papa. El meu pare no anava mai a missa i somreia quan li esmentaven els miracles de Lourdes. Li havia sentit dir que només tenia una religió: l'amor per França, i la seva impietat no m'inquietava gaire. La mama, que era molt pietosa, la trobava normal: un home tan especial com el papa, tan superior, per força havia de tenir relacions més complicades amb Déu que les dones i les nenes. El senyor Gallard, en canvi, combregava cada diumenge en família, duia una barba llarga, lluïa un pinçanàs i, el temps lliure, el dedicava a fer obres socials. Els pèls sedosos i les virtuts cristianes, als meus ulls, el feminitzaven i el rebaixaven. D'altra banda, no es deixava veure gaire: a casa, era la senyora Gallard qui manava. Jo envejava la llibertat que donava a Andrée i, tot i que sempre em parlava amb una afabilitat fora mida, em sentia incòmoda al seu davant.

De tant en tant, Andrée em deia: «Ja n'estic farta, de jugar», i llavors ens n'anàvem al despatx del senyor Gallard. No enceníem el llum, perquè no ens descobrissin, i xerràvem, un plaer nou per a mi. Els meus pares em parlaven i jo parlava amb ells, és clar, però mai no xerràvem plegats. Amb Andrée, per contra, xerràvem tal com feien el papa i la mama als vespres. Andrée havia llegit molts llibres durant la seva llarga convalescència, i em va sorprendre com es creia les històries que hi contaven, com

si fossin certes. Detestava Horaci i Polieucte, i admirava el Quixot i Cyrano de Bergerac, com si haguessin existit de veres. Quant a la literatura de segles passats, també tenia els gustos ben decidits: li agradaven els grecs, els romans l'avorrien, les desgràcies del rei Lluís XVII i família la deixaven indiferent, i la mort de Napoleó l'emocionava.

Moltes de les seves opinions eren subversives, però atesa la seva edat, les senyorettes la perdonaven. «Aquesta nena té personalitat», deien al col·legi. Andrée va recuperar ràpidament el temps perdut. Jo la guanyava per poc en les redaccions, i dues vegades va tenir l'honor que copiessin les seves en el llibre d'or. Tocava tan bé el piano que, d'entrada, la van col·locar en el curs intermedi i va començar a rebre classes de violí. No li agradava gaire cosir, encara que hi tenia força traça. També era prou destra fent galetes de mantega, sucre cremat i trufes de xocolata. Malgrat la seva feblesa física, sabia fer la roda, l'espagat i tota classe de tombarelles. Però el que li atorgava més prestigi, al meu parer, eren certes singularitats que mai no vaig comprendre: quan veia un préssec o una orquídia, o simplement quan algú pronunciava aquests noms davant seu, s'estremia i se li posava la pell de gallina. Era la manifestació més torbadora del do que havia rebut del cel i que a mi em meravellava: la personalitat. En secret, em deia que Andrée era una d'aquelles nenes prodigi la vida de les quals, més tard o més d'hora, surt en els llibres.

* * *

La majoria d'alumnes del col·legi van marxar de París a meitat de juny, a causa de les bombes i del Gran Berta.¹ Els Gallard se'n van anar a Londres i cada any participaven en un pelegrinatge de renom; el fill feia de portalliteres i la mare i les filles grans rentaven plats a la cuina d'un hospici. Que confiessin aquelles tasques d'adult a Andrée m'admirava i feia que encara la respectés més. Amb tot, jo estava orgullosa de l'heroica tossuderia dels meus pares. Quedant-nos a París, demostràvem als nostres valerosos soldats del front que els civils també «els teníem ben posats». Em vaig quedar sola a classe amb una idiota de dotze anys i em sentia important. Un matí, en arribar al col·legi, les professores i les alumnes s'havien refugiat al soterrani; a casa, en assabentar-se'n, van riure bona cosa. Nosaltres no baixàvem pas al soterrani durant les alarmes; els veïns dels pisos de dalt venien a casa nostra a resguardar-se i dormien en canapès a l'avantcambra. Tota aquella agitació m'agradava.

A finals de juliol me'n vaig anar a Sadernac, amb la mama i les meves germanes. L'avi, que recordava el setge del 71, s'imaginava que a París menjàvem rates: ens va enfitar de pollastre i pastís de cirera al llarg de dos mesos. Vaig passar-hi dies molt feliços. Al saló, hi havia una biblioteca plena de llibres vells de fulls corcats. Les obres prohibides estaven situades als prestatges superiors i només em permetien furgar lliurement en els inferiors. Lle-

1. [N. de la T.] Nom d'un canó de gran abast que Alemanya va utilitzar durant la Primera Guerra Mundial.

gia, jugava amb les meves germanes i em passejava. Vaig passejar molt aquell estiu. Caminava enmig dels castanyers encetant-me els dits amb les falgueres, collia herbes i flors als marges dels camins, i feia rams de xuclamel i de flors de boneter; menjava mores, cireres d'arboç, fruits de sanguinyol i baies àcides d'espinaquina; aspirava la flaire clamorosa del fajol en flor i m'estirava a terra per sorprendre l'aroma íntima de les brugueres. Després m'asseia al prat, al peu dels àlbers platejats i obria una novel·la de Fenimore Cooper. Quan el vent bufava, els àlbers mormolejaven. El vent em provocava un estat d'exaltació. M'imaginava que, d'un cantó a l'altre de la terra, els arbres conversaven entre ells i parlaven amb Déu; era una música, una pregària que em travessava el cor abans de pujar al cel. Els meus plaers eren innombrables, però difícils d'explicar; només enviava postals breus a Andrée. Ella tampoc no m'escrivia gaire; era a les Landes, a casa de la seva àvia materna, on muntava a cavall i es divertia molt. No tornaria a París fins a mitjan octubre. Pensava poc en ella. Durant les vacances, no pensava quasi mai en la meua vida a París.

Vaig deixar anar algunes llàgrimes quan vaig dir adeu als àlbers: em feia gran, em tornava sentimental. Un cop a dins del tren, però, vaig recordar com m'agradava la repressa escolar. El papa ens esperava a l'andana de l'estació amb el seu uniforme blau i va dir que la guerra s'acabaria aviat. Els llibres de text em van semblar encara més nous que els dels anys anteriors, més grossos i més bonics; cruixien sota els dits i feien bona olor. Els jardins

del Luxemburg feien olor de fulles mortes i herba cremada; les senyoretetes em van fer petons molt efusius i els meus deures de vacances van merèixer els elogis més entusiastes. ¿Per què, doncs, em sentia tan miserable? Al vespre, després de sopar, solia instal·lar-me a l'avantcambra, llegia o escrivia històries en un quadern. Les meves germanes dormien i, al fons del corredor, el papa llegia en veu alta a la mama. Era un dels millors moments de la jornada. Però, aquells dies, m'estirava sobre la moqueta vermella sense fer res, contemplava embadocada l'armari normand i el rellotge de fusta llavorada que, al ventre, guardava dues pinyes de coure i les tenebres del temps. Arrambada a la paret, s'obria la boca del calefactor, el qual, a través de la reixa daurada, desprenia un alè nauseabund que pujava dels abismes. De sobtada, tota aquella foscor i aquelles coses mudes em van fer por. Sentia la veu del papa. El títol del llibre que llegia era *Assaig sobre la desigualtat de les races humanes*, del comte de Gobineau. L'any anterior havia llegit *Els orígens de la França contemporània*, de Taine, l'any vinent en llegiria un altre i jo continuaria allà, entre l'armari i el rellotge. ¿Quants anys més? ¿Quants vespres més? ¿Era viure, allò, matar un dia rere un altre?... Vaig enyorar Sadernac i, abans d'adormir-me, encara vaig dedicar unes quantes llàgrimes als àlbers.

Dos dies després, com l'esclat d'un llampec, la veritat va sortir a la llum. Vaig entrar a l'aula Santa Caterina i Andrée em va somriure. Jo també vaig somriure i li vaig allargar la mà:

—¿Quan van tornar?

—Ahir al vespre.

Andrée em va mirar amb una guspira de malícia als ulls:

—Vostè deu ser aquí des del primer dia, ¿oi?

—Sí —vaig dir—. ¿Ha tingut bones vacances?

—Boníssimes, ¿i vostè?

—També.

Ens dèiem banalitats, com fan les persones grans; però, de cop, amb estupor i alegria, vaig comprendre la causa del buit que tenia al cor i del gust insípid dels dies: l'absència d'Andrée. Viure sense ella no era viure. La senyoreta Ville-neuve va seure a la cadira i jo no parava de repetir-me: «Sense Andrée no puc viure». El goig es va transformar en angoixa: «¿I què faré, si es mor?», em vaig preguntar. Jo estaria asseguda a l'escambell, entraria la directora i ens anunciaria amb veu solemne: «Preguem, benvolgudes; la seva companya Andrée Gallard ha sigut cridada al redós de Déu aquesta nit». ¿Què faria, jo? Molt senzill: relliscaria de l'escambell i cauria a terra, ¡morta també! La idea no m'espantava pas, perquè ben aviat ens retrobaríem a les portes del cel.

L'11 de novembre vam celebrar l'armistici, la gent s'abraçava pels carrers. Havia resat durant quatre anys perquè arribés aquell dia i esperava grans canvis. Em van venir a la memòria records boirosos. El papa va tornar a vestir de civil, però no va passar gaire res més; parlava sense parar de no sé quin capital que els bolxevics li havien arrabassat. Aquells homes d'allà lluny, el nom dels

quals s'assemblava perillosament al dels *boches*,² pareixien dotats de poders terribles i, a més a més, Foch s'havia deixat manegar, hauria d'haver avançat fins a Berlín. El papa les veia a venir tan mal dades que no va pas gosar reobrir l'oficina, va trobar feina en una companyia d'assegurances i ens va anunciar que hauríem de reduir el nostre tren de vida. La mama va acomiadar Élixa —qui, d'altra banda, no es portava gaire bé, perquè de nit sortia amb bombers— i ella mateixa es va haver de fer càrrec de totes les feines de la casa. Als vespres feia mala cara, el papa també, i les meves germanes ploraven sovint per no res. A mi, tot m'era igual, perquè tenia Andrée.

Andrée es feia gran i s'enfortia. Havia deixat de pensar que es moriria, però una nova amenaça planava damunt meu: el col·legi no veia amb bons ulls la nostra amistat. Andrée era una alumna brillant, jo només conservava el primer lloc de classe perquè ella el menyspreava. La seva desimboltura m'embadalia, però no era pas capaç d'imitar-la. Malgrat el seu bon rendiment escolar, va perdre el favor d'aquelles senyoretetes, que la jutjaven contradictòria, sorneguera i orgullosa, i l'acusaven de tenir males intencions. Ara bé, mai no aconseguien enxampar-la en flagrant delictes d'insolència, perquè Andrée sabia mantenir molt bé les distàncies; cosa que potser encara les indignava més. Finalment, les senyoretetes van guanyar punts el

2. [N. de la T.] Terme pejoratiu per anomenar els alemanys, emprat a partir de la guerra francoalemanya de 1870.

dia de l'audició de piano. La sala d'actes del col·legi estava plena: en primera fila, les alumnes, mudades i pentinades amb tirabuixons i llacets als cabells; darrere d'elles, les professores i les zeladores, amb bruses de seda i guants blancs, i al fons, els pares i llurs convidats. Andrée, empolainada amb un vestit de tafetà blau, va executar una peça que la seva mare trobava massa difícil i de la qual, normalment, destrossava alguns compassos. Jo estava molt emocionada i sentia totes les mirades, més o menys malèvols, clavades en ella quan va encarar l'espínós passatge. El va tocar sense cometre ni un error i, aleshores, va llençar una ullada triomfal a la seva mare i li va fer un llambrot. Totes les nenes van tremolar sota els tirabuixons, les mares van estossegar escandalitzades, les senyoretetes van intercanviar mirades significatives i la directora es va posar molt vermella. Quan Andrée va baixar de l'estrada, va córrer cap a la seva mare, que la va abraçar tot rient de tan bona gana que la senyoreta Vendroux no va gosar renyar-la. Tot i això, pocs dies després, es va queixar a la mama de la mala influència que Andrée exercia en mi: xerràvem a classe, jo tenia la rialla boja i em distreia massa. Va dir que ens separaria durant la resta de curs i vaig passar una setmana amb l'ai al cor. La senyora Gallard, que apreciava el meu tarannà estudiós, va convèncer fàcilment la mama de deixar-nos en pau, i com que totes dues eren excel·lents clientes del col·legi —la mare, amb tres filles, i la senyora Gallard, amb sis i un do de gentes molt convenient—, continuàrem assegudes l'una al costat de l'altra.